

מלמד: **שהאוכל** — **אוכל בשתי מקומות**, שהרי התירה תורה לכל אחד מאוכלי פסח אחד, לאכול בשני בתים.

ב-19 **יכול יהא עיקרו של פסח נאכל בשתי חבורות בשני בתים?**

תלמוד לומר: **כבית אחד "יאכל"** [בשני צירי וכפי שהוא נקרא] הפסח.

ללמדך: עיקר תחלת אכילתו תהא בחבורה אחת ולא יתחלק לשתי חבורות, אבל האוכל יכול לאכול אף בשני בתים [בתנאי שייאכל הקרבן בחבורה אחת], שהרי לא נאמר "יאכל" אלא על הפסח.

ומפרשין פלוגתייהו:

רבי יהודה סבר: יש אם למסורת, הפסוק נדרש כפי הכתיב, דמשמע: יאכל האדם.

ורבי שמעון סבר: יש אם למקרא, לפי הניקוד, והרי הפסוק נקרא על הפסח ולא על האדם.

הילכך:

א. הרי שהיו **יושבין** חבורה אחת ואוכלין את הפסח, ו**נפרסה מחיצה ביניהם**, ונעשו שני בתים, כך הוא דינם:

לדברי האומר — רבי יהודה — **פסח נאכל בשתי חבורות:**

הרי אלו **אוכלין** משני עברי המחיצה, ואף שהמחיצה עשאתן לשתי חבורות בשני בתים, כי הרי הפסח נאכל בשתי חבורות.

ואין לחוש משום אכילת אדם אחד בשתי מקומות [שמתחילה היו אוכלים בבית הגדול ועכשיו בחדר קטן וכאילו פנים חדשות באו

לכאן] כי הואיל ואין כל אוכל רואה אויר שלא ראה אותו תחילה, אין זה חשוב לגביו מקום חדש [רש"י].

ואילו **לדברי האומר** — רבי שמעון — אין הפסח נאכל בשתי חבורות:

אין אוכלין, כיון שנעשו שתי חבורות.

ב. היו **יושבין** שתי חבורות בשני בתים, ונסתלקה מחיצה ביניהן, כך הוא דינם:

לדברי האומר — רבי שמעון — **האוכל אוכל בשני מקומות:**

הרי אלו **אוכלין**.

ואילו **לדברי האומר** — רבי יהודה — אין **האוכל אוכל בשני מקומות:**

הרי אלו אין **אוכלין** ואפילו אינם זזים ממקומם; כי הואיל ורואה כל אחד אויר שלא ראהו תחילה [האויר שמעבר למחיצה], נעשו שתי המקומות כמקום חדש, והרי אסור לאכול במקום אחר.

יתיב רב כהנא, קא פשיט ליה מיפשט; כלומר: היה אומר לדינים אלו שאמרנו בענין פריסת מחיצה וסילוקה, כאילו אין בכך מקום ספק, ופשוט הוא.

אמר ליה רב אשי לרב כהנא: וכי למה פשוט הוא בעניןך ללא ספק בדינים האלו?!

והרי מן הראוי היה, ש**תיבעי לך איבעיא** [תאמר כן בלשון ספק: האם אמנם כן הוא], וכך היה לך לומר:

סילוק מחיצה ועשיית מחיצה — מי הוי **כשתי מקומות וכשתי חבורות דמי?**

כלומר: סילוק מחיצה האם עושהו לשתי מקומות; ועשיית מחיצה האם עושהו לשתי חבורות, או לא?

ומסקינן: אמנם כן ספק הוא ותיקו. (287)

שנינו במשנה: הכלה הופכת את פניה ואוכלת:

ומפרשינן: מאי טעמא רוצה היא להפוך את פניה משאר בני החבורה?

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: מפני שהיא בושא לאכול לעיני בני החבורה, מפני שהם מסתכלים בה.

רב הונא בריה דרב נתן איקלע [נזדמן] לבי [אצל] רב נחמן בר יצחק.

אמרו ליה: מה שמך? ואמר להו: רב הונא.

אמרו לו: ניתיב מר אפוריא [ישב נא על המיטה] שהיא מקום היסב לחשובים, שאילו הקטנים שאינם חשובים יושבים על גבי ספסלים!

ויתיב רב הונא.

יהבו ליה כפא [נתנו לו כוס יין].

קבליה רב הונא מהם בחד זימנא [לאחר פעם ראשונה שביקשוהו], ולא המתין עד שיפצירו בו.

ושתייה בתרי זימני [שתה את הכוס בשתי פעמים] שהפסיק באמצע שתיית הכוס.

ולא אהדר אפיה [לא הפך פניו] לצד אחר, אלא שתה לעיניהם.

אמרו ליה לרב הונא:

מאי טעמא קרית לך [לעצמך] "רב" הונא?!

אמר להו: בעל השם אני, מקטנותי כך קורין לי: "רב הונא" [רש"י]. (288)

עוד אמרו לו:

מאי טעמא, כי אמרו לך: ניתיב אפוריא — שהוא דרך גסות ושררה [תוספות] — יתבת?! (289)

אמר להו: כל מה שיאמר לך בעל הבית,

בישיבה אני.

וביאר המהרש"א: שמתחלה לא היה בחזקתם שהוא מוסמך כלל עד שהודיעם שהוא מוסמך; "ובאתרא דלא ידעי ליה אי צורבא מרבנן הוא בעי לאודועי נפשיה".

והמאירי כתב: "כל שהוא תלמיד חכם מפורסם ובעל שם, ויודע שהוא ניכר לרוב מקומות מהלכו לשמע אוזן, כששואלין לו באיזה מקום שנכנס שם מה שמו, אין יוהרא אצלו להזכיר את שמו במילת רב או רבי".

289. כתב רש"י: ולהכי בעו ליה שלא היה מנהגם כך ותמיהא להו; וצריך ביאור שלא פירש

287. מבואר מדברי הגמרא, כי אין הדבר פשוט כי מחיצה עושה לשתי חבורות, וצריך ביאור מה מקום הספק בזה?!

וביאר החזון איש בסימן קכ"ד לדף זה: דכיון דהן במקומן שכבר נצטרפו לחבורה אחת, יש לומר דאין המחיצה מפסקתן.

288. כתב על זה המהרש"א: אין כאן טעם לקרוא הקטן בשם "רבי".

והר"ח כתב [ויש קצת חסרון דברים בלשוננו]: אמרו ליה מה שמך, אמר להו רב הונא; פירוש: נסמכת בישיבה להיקרות רב ובזה השם אני ידוע לפיכך אמר "בעל השם אנא" כלומר: סמוך

שמע בקולו ועשה, חוץ מ"צא", [ראה הערה (290)].

עוד אמרו לו לרב הונא: מאי טעמא כי יהבי [כשנתנו] לך כסא, קבלת בחד זימנא, ולא סירבת בתחילה?!

אמר להו: כי מסרבין לקטן מלקבל דכריו עד שיפציר בו, ואין מסרבין לגדול. (291)

עוד שאלוהו: מאי טעמא אישתיתיה [שתית לכוס שמזגו לך] בתרי זימני?

אמר להו: דתניא:

השותה כוסו בבת אחת, הרי זה גרנרין. (292)

והשותה בשנים [שתי פעמים] הרי זה דרך ארץ.

משום שהוא דרך חשיבות ושאלוהו: איך הנהיג עצמו בחשיבות, וכמו שכתב רש"י בסוף ד"ה יתיב "ונוהג עצמו בחשיבות".

290. פירוש "חוץ מצא":

כגון שאמר לו בעל הבית שילך בשוק לעשות לו איזה עסק אינו צריך לעשות, כי אין זה כבודו לילך לשווקים שאינו מכיר בהן, מגן אברהם סימן ק"ע ס"ק י' בשם הב"ח.

ובשם המטה משה הביא: שאם אמר לו בעל הבית לצאת מן האכסניא של בעה"ב לא יצא, עד שיוציא בעל הבית את כליו לחוץ, כדאיתא בערכין טז, ב; ולזה הסכים המ"א שם.

והמהרש"א כתב כאן: ואינו נראה לפרש "חוץ מצא" כמשמעו, שלא יצא האורח הגם שיאמר לו בעל הבית "צא", וכי יתאכסן אדם בעל כרחו של בעל הבית.

ושמעתי דהכי פירושו: כל מה שיאמר לך "בעל הבית" עשה, שהוא מיקרי בכל דבר בעל הבית שלך; מה שאין כן כשיאמר לך "צא" אין זה מיקרי בעל הבית שלך כלל כיון שאמר לך "צא"; וכתב המהרש"א שבספר מוגה מחקו "חוץ מצא", מפני שאין ענינו לכאן.

וראה באליה רבה סימן ק"ע עוד פירושים בזה.

אבל המאירי כתב: "ואין גורסין בה "חוץ מצא", אלא שבקצת ספרים נמצא כן, ודרך הגהת ליצינים נשתבשו בה הספרים".

291. א. וילפינן לה דאין מסרבין לגדול בפרק השוכר את הפועלים: שכן המלאכים כשבאו אל אברהם לא סירבו בו למה שביקש מהם אלא אמרו: כן תעשה כאשר דברת; ואילו כשבאו אצל לוט שלא היה גדול, לא הסכימו מיד, אלא אמרו: כי ברחוב נלין, ולא ניאותו לבקשתו עד אשר "ויפצר במ מאד".

ב. הקשה המהרש"א: ולמה לא אמר להם כי לכן קיבל בחדא זימנא, מהטעם שאמר להם: כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה?!

ותירץ: כי "כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה" הוא מהלכות דרך ארץ, ואינו דינא דגמרא; מה שאין כן "אין מסרבין לגדול" הוא מדינא דגמרא.

והמגן אברהם סימן ק"ע סק"י לא ניחא ליה בזה, כי עדיין יקשה על השואלים, מאחר שהשיבם כבר מהלכות דרך ארץ [מחצית השקל], ולכן תירץ: דאף דמחויב לעשות מכל מקום אין דרך ארץ שיעשה מיד עד שיפצירו בו; והוסיף: וכן משמע מקצת ברש"י.

וראה מה שכתב ברש"ש על תירוץ המגן אברהם.

ג. ביארו התוספות: שלא היה יכול רב הונא להשיבם על שאלתם בענין הפוריא, שהוא מפני שאין מסרבין לגדול; כיון דשיבת פוריא דבר גסות ושררה הוא, ואין שייך לומר על כך "אין מסרבין לגדול".

292. לשון "גרנריות" מצאנו במשנה טהרות

והשותה בשלשה הרי זה מנסי הרוח.

ישמעאל ברבי יוסי רחבה. (293)

עוד אמרו לו: מאי טעמא לא אהדרת אפך כששתית, וכאשר הוא הנוהג המקובל [מהרש"א בדרך אפשר, וראה שפת אמת]!?

הסוגיא הבאה מתבארת כפי דברי המאירי על פי שיטת רש"י.

אמר רב הונא: בני חבורה שזודמנה בפונדק אחד, או שנתחברו לאיזה סיבה [ולא בפסח מיירי, רש"י ומאירי], ושוכרין להם שמש לסדר להם עניני מאכלם ומשתם.

אמר להו: "בלה" הופכת פניה הוא דתנן במשנתנו, אבל אין דרך האיש להפוך פניו.

הרי אלו נכנסין לאכול בשלשה, ומשבאו שלשה מהם צריך השמש ליכנס ולשמשם ואינו יכול לימנע שלא להזקק להם עד שיבואו כולם ולא יצטרך לשמש כמה פעמים, אלא משמש את השלושה; אבל פחות משלושה אינו זקוק להם לשמשם מאחר שאין ראויין לזימון.

רבי ישמעאל ברבי יוסי, איקלע לבי רבי שמעון ברבי יוסי בן לקוניא:

יהבו ליה כסא, קבליה בחד זימנא, ושתייה בחד זימנא.

ואילו בגמר סעודתם יוצאין באחד [אחד, רש"י], כלומר: אם אחר אכילה ממשיכים אחד או שנים לאכול, יש לשמש להמתין

אמרי ליה: וכי אטו לא סבר לה מר: השותה כוסו בבת אחת הרי זה גרגרן!?

אמר להו: לא אמרי בכוסך קטן פחות מרביעית; ולא אמרי ביינך מתוק; ולא אמרי בכריפי רחבה, שהיתה כריסו של רבי

ובאליה רבה שם, מפרש: משום שלשתן כאחד הוא שנהג כן, והיה הכוס יותר מרביעית; ואם הכוס קטן מאד דהיינו פחות מרביעית מותר בטעם זה בלבד, כמו שכתבו הבית יוסף והרמ"א שם; והעיר שם לעיין במגן אברהם.

ובמאירי כתב: "ומכל מקום אם היה הכוס מועט בשיעורו ראשי לשתותו בבת אחת, דרך צחות אמרו ברבי ישמעאל ששתהו בבת אחת, ושאלו לו, לא סבר לה מר השותה כוסו בבת אחת הרי זה גרגרן, והשיבם דרך צחות לא אמרו בכוסך מועט ויין מתוק ר"ל ערב, וכרסי מרובה. [רחבה]".

וראה בבית יוסף ורמ"א שלא הביאו אלא דבכוס קטן מותר לשתותו בבת אחת.

סוף פרק ז', וכתב שם הרע"ב: זוללות ומתאוות למאכל, תרגום "כי הייתי זוללה" ארי הוית גרגרנית.

ובתוספות יום טוב שם כתב: והוסיף הרמב"ם, שענינו הומות לאכול מן הגרגרת והוא השפוי כובע, ופירש שם במוסגר: שכל כך מתאוות לאכילה עד שלא תספיק לה מה שאוכלת מן הושט, אלא תרצה שתאכל גם מן הגרגרת.

ורבינו עקיבא איגר בתוספותיו שם, ציין למשנה נדה עב, א; ושם מצאנו לשון גרגרן לענין ביאה, ראה שם במשנה וברש"י וברע"ב.

293. נתבאר על פי מגן אברהם מחצית השקל ומשנה ברורה סימן ק"ע.

להם ולשמשם, אעפ"י שכל השאר השלימו אכילתם, שכן דרך האוכלים, אחד מאריך ואחד מקצר. (294)

אמר רבה על דברי רב הונא שנכנסין בשלושה:

א. **והוא דעיילי בעידנא דעיילי אינשי** [רש"י ומאירי]; דוקא כשבאו אלו השלושה בשעה הראויה ולא הקדימו יותר מדאי. (295)

ב. **והוא דרגש בהו דיילא** [הרגיש בהם השמש והוא הנקרא: דיאלא], כלומר: אינו חייב לשמש את השלושה, אלא כאשר מרגיש בהם השמש כי דעתם לאכול לסיים וללכת; אבל אם מרגיש השמש כי בדעתם להאריך סעודתם עד שיסיימו אף האחרים, אינו חייב לשמש את השלושה עד שיבואו

אף האחרים. (296)

אמר רבינא על דברי רב הונא שיוצאין באחד אחד:

א. **ונותנין** — האחרונים שהאריכו — **שכר דמים**, היינו: יש עליהם להשתתף בשכרו של השמש בחלק גדול יותר מן האחרים, שהרי נשתמשו בו יותר מן האחרים [משמעות דברי המאירי].

ב. **וצריך [האחרון, רש"י] שהאריך לחוסף דמים לשמש.**

ולית הלכתא כוותיה דרבינא, שאין המאריכים צריכים ליתן לשמש דמים יותר מן האחרים, ולא להוסיף לו, שכך הוא התנאי מן הסתם.

הדרן עלך ביצד צולין

294. וברש"י כתב: כל מי שסיים אכילתו קודם, אם בא לצאת יצא, ואע"פ שקשה לשמש לשרת

295. וברש"י כתב: כל מי שסיים אכילתו קודם, אם בא לצאת יצא, ואע"פ שקשה לשמש לשרת היחידין הנשארים; וצריך ביאור: מה יוסיף לו לשמש אם ישאר שם עוד אחד.

296. וברש"י פירש: הודיעו לשמש שזה דרכן לצאת אחד אחד; לפי שטורח הוא לשמש לשרת את היחידים.

295. וברש"י: שאין האחרון מאריך יותר משעת